

שו"ת בהלכה לשולחן שבת

מאת הרב משה חיים חנונו שליט"א

גיליון מס' 153

דיני השהיית תבשילים על גבי אש מערב שבת, ודיני מכשירי החימום בזמננו

מעיקר הדין, מותר להתחיל בעשיית מלאכה בערב שבת סמוך לחשיכה, אף על פי שאין המלאכה מסתיימת מבעוד יום אלא נמשכת מאליה אל תוך השבת. לפי שאין אדם מצווה על שביתת כליו, לא גזרו חכמים שמא יבוא האדם להמשיך ולעשות את המלאכה בעצמו בשבת[1].

אולם, לעניין הכנת תבשילים לצורך סעודות שבת החמירו חכמים, ובאופנים מסוימים אסרו להשהות מערב שבת על גבי האש קדירה שיש בה תבשיל, אפילו שהיא מתבשלת מאליה בשבת. טעם הגזירה: חששו חכמים - שמא מתוך שיהיה האדם בהול לזרז ולמהר את בישול התבשיל לצורך הסעודה, יבוא לחתות בגחלים כדי להגביר את חום האש, ויעבור על איסור מבעיר בשבת (ובתבשיל שאינו מבושל כל צורכו יעבור אף על איסור מבשל).

בסימן זה נדון בעזרת ה' בדיני שהיית תבשילים מערב שבת, ובדין החזרת תבשילים בשבת על גבי האש או מקורות חום שונים.

מושגים כללים:

שהייה: הנחת תבשיל מערב שבת על מקור חום והשארתו שם לצורך סעודות השבת.

חזרה: נטילת תבשיל מבושל מעל מקור החום בשבת והחזרתו אליו שנית במהלך השבת.

מחלוקת בגמרא ושיטות הראשונים:

בגמרא (שבת לו:) נחלקו חכמים וחנניה אם מותר להשהות מערב שבת תבשיל על גבי כירה שיש בה גחלים בוערות על מנת שיסתיים בישולו בשבת:

לדעת חכמים: אסור להשהות תבשיל על גבי אש גלויה, ואפילו אם התבשיל מבושל כל צורכו, כל שהוא "מצטמק ויפה לו" (שתוספת הבישול משבחת אותו), וכל שכן אם אין התבשיל מבושל כל צורכו - מחשש שמא יחתה בגחלים לזרז את הבישול. אלא אם כן התבשיל מבושל כל צורכו והוא "מצטמק ורע לו" (שתוספת הבישול מזיקה לו, כגון מים חמים שמתאדים בחימום יתר) - שרק אז יש להקל, שהרי אין לו עניין לחתות בגחלים.

לדעת חנניה: כל שהתבשיל מבושל כשיעור "מאכל בן דרוסאי" (שהמאכל ראוי לאכילה בשעת הדחק - חצי בישול או שליש בישול)[2], אין חשש שמא יחתה בגחלים כדי לסיים את בישולו, ומותר להשהותו מערב שבת על גבי האש. אך אם התחיל להתבשל וטרם הגיע לשיעור מאכל בן דרוסאי - אסור להשהותו מחשש חיתוי[3].

היתר קדירה חייתא: אם סמוך לכניסת שבת היה התבשיל חי לגמרי ועדיין לא התחיל להתבשל כלל, או שהניח בקדירה סמוך לכניסת השבת חתיכת בשר חיה שכלל לא התבשלה - מותר לכל הדעות להשהות את הקדירה על גבי אש גלויה שאינה גרופה או קטומה. הטעם הוא שכיוון שהמאכל חי לגמרי, האדם מסיח דעתו ממנו ומשלים עם כך שלא יהיה תבשילו מוכן אלא למחר, וממילא אינו בהול עליו ולא יבוא לחתות בגחלים[4].

היתר כירה גרופה וקטומה: כמו כן, אם גרף את כל הגחלים מתוך הכירה, או שקטם וכיסה את הגחלים באפר - מותר לכל הדעות להשהות את התבשיל, מפני שעשה מעשה המוכיח שאינו חפץ בהגברת החום, ובכך אין יותר חשש חיתוי[5].

במחלוקת חכמים וחנניה, פסק השולחן ערוך בסתם כדעת חכמים המחמירה - שאסור להשהות תבשיל על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה, אלא אם כן הוא מבושל כל צורכו ומצטמק ורע לו, ואת דעת חנניה המקילה (שדי בכך שהתבשיל הגיע למאכל בן דרוסאי) הביא רק בלשון "ויש אומרים". אולם, הרמ"א הכריע להלכה שהמנהג הרווח בקהילות אשכנז הוא להקל כדעת חנניה ("יש אומרים" בשו"ע), שמותר בכל אופן להשהות תבשיל שהגיע למאכל בן דרוסאי אף במצטמק ויפה לו, וכן המנהג[6].

מכל מקום, כתבו האחרונים שגם למקילים כחנניה, ראוי ונכון לכתחילה לצאת ידי חובת השיטה המחמירה ולא להשהות תבשיל על אש גלויה, ובפרט בזמננו שניתן בקלות ובאופן מהודר לצאת ידי כל השיטות על ידי כיסוי האש בטס מתכת או שימוש בפלטה חשמלית כמו שיתבאר בס"ד[7].

משפחה שיצאה לחופשה בצימר, ואין בידם פלטה חשמלית או טס מתכת (בלעך) לכסות את האש. האם מותר להם לכתחילה להשהות את סיר המאכל מערב שבת על גבי להבת גז קטנה ונמוכה?

כירות הגז שלנו דינן ככירה שאינה גרופה וקטומה. הואיל והאש גלויה שייך בהם "חשש חיתוי" - החיתוי בכירות גז הוא על ידי סיבוב הכפתור להגדלת הלהבה, שהוא דבר שרגילים לעשות בחול[8]. ולכן, אם אין להם טס מתכת לחצוץ עליהם להקפיד שיהיו התבשילים מבושלים כל צורכם קודם השבת[9].

הן אמת שיש מן הפוסקים שרצו להקל בכירות גז מכמה טעמים, ולשיטתם חז"ל גזרו רק על גחלים הדועכות ולא על אש קבועה כמו בגז, ועוד שבגז הוספת האש היא הבאת חומר בעירה נוסף ולא חיתוי הקיים ובזה לכאורה לא גזרו חז"ל[10]. מכל מקום למעשה הכרעת האחרונים היא שאין להקל בזה לכתחילה באש גלויה, וכתבו לצרף סברא זו ולהקל רק באופנים מסוימים בלבד, וכגון: שהגיע התבשיל לכל הפחות לחצי בישול (ובשעת הדחק שליש בישול[11]) קודם השקיעה - שיהיה מותר להשהותו על גבי להבת גז גלויה. שכן יש לסמוך על דעת חנניה בשעת הדחק. אך אם עד השקיעה לא התבשל המאכל לכל הפחות שיעור שליש בישול אסור להשהותו על אש גלויה, מחשש שמא יגביה את חום הלהבה לזרז את בישולו לצורך סעודת הלילה[12].

האם שייך בכיריים של גז של זמננו ההיתר של "קדירה חייתא" (תבשיל חי שלא בושל כלל) שיהיה מותר להניח תבשיל כזה על גבי אש גלויה סמוך לשקיעה?

מעיקר הדין אם סמוך לכניסת שבת התבשיל חי לגמרי ועדיין לא התחיל להתבשל כלל, או שהניח בקדירה סמוך לכניסת השבת חתיכת בשר חיה שכלל לא התבשלה - מותר לכל הדעות להשהות את

---

1 כמו שנתבאר בסימן רנב פרטי הדינים בזה, ושם נתבאר שלהלכה אין אדם מצווה על שביתת כליו.

2 בן דרוסאי הוא שם אדם לסטים והיה מבשל מאכלו שליש בישול (רש"י שבת כ ע"א, הכי הסכימו רבים מהראשונים). ויש אומרים חצי בישול, רמב"ם פ"ט מהלכות שבת הלכה ה, וכן פסק השו"ע סימן רנד סעיף ב, וכן הסכמת האחרונים מג"א ס"ק טז, תוספת שבת, פמ"ג, הגר"ז סעיף יג, ועוד.

3 ונחלקו הראשונים בדעת חנניה אם דעתו להקל גם בתבשיל שמצטמק ויפה לו שנתבשל כמאכל בן דרוסאי, או שבזה מודה שהיתהר הוא דווקא בנתבשל כל צורכו, עיין בהרחבה בהלכה ברורה בחלק בירור ההלכה סק"א.

4 גמרא שבת יח ע"ב.

5 שבת לו: וסוגיית הגמרא שם בחילוק בין כירה (כלי חרס מטלטל לשתי קדירות שחלל הגחלים בתחתיתו), תנור (צר מלמעלה ורחב מלמטה שחומו רב) וכופח (מקום קדירה אחת וחומו ממוצע). בכירה הותר בגרוף - שיגרף כל הגחלים ולא רק לצד אחד (רמב"ם, טור ושו"ע סעיף א, דלא כבעה"מ), או בקטום - בכיסוי אפר כלשהו על פניהם ודי בהשלכת האפר בפיזור (ב"י, משנ"ב יד, ושבות יצחק פ"ג בשם הגרי"ש אליישיב). וכל זה בנפת ועצים, משא"כ בקש וגבבה שמותר אף באינו גרוף וקטום, בתנור לא מועיל גרוף וקטום מחמת ריבוי חומו (פמ"ג א"א סק"ח), ואף בקש וגבבה אסר השו"ע, ויש מקילים (משנ"ב כב) וחזו"א (סי' לז סק"ב) צידד להחמיר, אולם דבר המותר בכיכה בלא גרוף וקטום (כגון כמאב"ד לחנניה, או מבושל כ"צ ומצטמק ורע לו לרבנן, וקדירה חייתא) מותר אף בתנור (משנ"ב כד, בה"ל ד"ה מסיח). בכופח בגפת ועצים דינו כתנור ובקש וגבבה דינו כירה, וסתמו השו"ע והמשנ"ב (סק"ו) להקל בלא גרוף וקטום, ויש מצריכים גרוף וקטום (טור, שעה"צ סק"ו). ובזמננו: דעת הפוסקים (ב"י, רמ"א משנ"ב כח) שתנורים שלנו שפתחם מן הצד ורחבים אין חומם רב ודינם ככירה בגפת ועצים שמועילה בהם קטימה, אף שיש חולקים בדעת השו"ע (מהרש"ל, רע"א סי' רנז ח). ובתנור נחתומים המוסק תדיר כתב המשנ"ב (שעה"צ סק"ל) שטוב להחמיר לדונו כתנור, אולם בתנורים ביתיים המצטננים מהר ואינם שומרים חום כתנורי חז"ל, וכן מחמת התרמוסטט המגביל את החום, הכריעו האחרונים להקל לדונם ככירה לכל עניין (חזו"א סי' לו סק"ז; אגרו"מ או"ח ד' סי' עד אות כו; חוט שני ח"ב פכ"ו סק"ו; פסקי תשובות הלכה ב).

6 שו"ע ורמ"א סימן רנג סעיף א. והנה השו"ע הביא בסתם את דעת הרי"ף והרמב"ם להחמיר בזה כרבנן, ובשם יש אומרים את שיטת רש"י והראשונים שפסקו להקל כחנניה, ולכאורה לפי הכלל שכתבנו האחרונים בדעת השו"ע סתם ויש הלכה כסתם, ממילא יש להחמיר בזה, וכן כתבו המחצית השקל סימן רנד סק"ד וס"ק יב, והפמ"ג שם א"א ס"ק יב, בה"ל סימן רנג סוף סעיף א ד"ה ונהגו, בדעת השו"ע שדעתו להחמיר, אולם בשו"ע לקמן סימן רנד סעיף ד כתב לגבי פירות הנאכלים חיים שמותר לתנם סביב לקדירה אף שאי אפשר שיצלו קודם לחשכה, ודין זה דומה לדין דבר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי כמו שכתב הב"י בסוף סימן רנג שדין זה תלוי בפסק הראשונים במחלוקת חנניה ורבנן, וכן כתבו הגר"א סימן רנד ס"ק טז, והגר"ז שם סעיף ד, שפסק השו"ע שם הוא לשיטת חנניה, וכן הביאו המנחת כהן (משמרת השבת שער שני פרק ה), כה"ח ס"ק כג וס"ק לא בשם כמה פוסקים שלמעשה יש להקל לכולי עלמא כדעת חנניה, ועיין עוד בהרחבה הלכה ברורה בחלק בירור ההלכה סק"ב מה שכתב עוד להוכיח כן בדעת השו"ע.

7 עיין פסקי תשובות הלכה ג בהרחבה, הלכה ברורה הלכה ב.

8 ואין זה דומה לכירה שהוסקה בקש ובגבבה שאין חוששים בה לחיתוי, כיון ששם צריך להביא מבחוץ, וכשילך להביא יזכר שהיום שבת, שו"ת פנים מאירות ח"א סוף סימן פד, שו"ת מהרש"ם ח"ג סימן קסה, הגרש"ז אויערבך והגרי"ש אלישיב שבות יצחק שהיה וחזרה תחילת פ"ז, חוט שני ח"ב פכ"ו שעה"צ ס"ק נא.

9 על להבת גז מסתמא כל התבשילים מצטמק ורע להם שהרי האש מרוכזת יותר.

10 עיין באה"ל סעיף א ד"ה אפילו אינה גרופה מה שכתב לדון בקש וגבבה וסברא זו שייכת גם בגז, ועוד בשו"ת מהרש"ג ח"ב סימן נ, ספר גידולי ציון ח"ט סימן יא, ציץ אליעזר ח"י סימן טו אות ג, וריש סימן יז, וע"ע ח"ח סימן כו אות ה, אגרות משה ח"א או"ח סימן צג, אור לציון ח"ב ריש פי"ז ובהערה א שם, יביע אומר חלק ו או"ח סימן לב, וחלק י סימן כו סוף אות א, חזו"א ח"א עמוד מד והלאה, הלכה ברורה סימן רנג הלכה ג.

11 עולת שבת סק"א, הגר"ז סעיף יג, משנ"ב ס"ק לח, וס"ק מג. ועיין מג"א ס"ק טז מה שכתב להעיר מדברי השו"ע בסימן רנד, ובתורת חיים סופר ס"ק כז כתב ליישב את דבריו, וכן כתבו הכה"ח ס"ק כח, קצות השולחן סימן עא אות ו.

12 לפי המנהג שנהגו להקל כחנניה. ואם הגיע התבשיל לשיעור מאכל בן דרוסאי בתבשיל שמצטמק ויפה לו, נחלקו הראשונים בדעת חנניה אם מקל בזה, או שמודה שבמצטמק ויפה לו בעינן לכל הפחות שיהיה התבשיל מבושל כל צורכו, עיין הלכה ברורה בחלק בירור ההלכה סק"א שהרחיב במחלוקת הבעל המאור והרמב"ן ועוד ראשונים בזה, וכתב הרע"א בהגהותיו על השו"ע, שמלשון השו"ע שכתב בדעת חנניה 'שלא הוזכרה גרופה וקטומה והוסק בקש ובגבבה אלא כשהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי', משמע שמתיר בכל גוונא, ומאידך מלשונו קודם לכן בדעת המקלים 'או שנתבשל כל צורכו ומצטמק ויפה לו', משמע שאם לא הגיע התבשיל אלא לשיעור מאכל בן דרוסאי, אם מצטמק ויפה לו אסור, וכעין זה הסתפק החזו"א או"ח סימן לז סק"ג, והכריע להלכה שיש להקל גם באופן זה, ועיין עוד שעה"צ סק"ע.

הקדירה על גבי אש גלויה שאינה גרופה או קטומה. הטעם הוא שכיוון שהמאכל חי לגמרי, האדם מסיח דעתו ממנו ומשלים עם כך שלא יהיה מוכן אלא למחר, וממילא אינו בהול עליו ולא יבוא לחתות בגחלים.

אולם, כתבו האחרונים שבימינו שמבשלים בכירים של גז אין היתר להניח קדירה על אש גלויה סמוך לשקיעה אף אם המאכלים שבה חיים לגמרי או שיש בה חתיכת בשר חי[13]. הטעם לכך הוא לפי שלהבת הגז בכוחה לבשל כמעט כל מאכל תוך כשלוש שעות מהשקיעה - זמן שבו רוב העולם עדיין לא סיימו את סעודת השבת, וממילא יש לחוש שמא יגביה את האש כדי לאוכלו בליל שבת[14]. ומכל מקום יש מקלים גם בזה[15].

אולם, אם מדובר בקדירה גדולה (כמצוי בישיבות וכדומה), שמחמת ריבוי המאכלים שבה לא תתבשל לצורך סעודת הלילה גם אם יגביה את הלהבה, מותר לכל הדעות להניחה כשהיא חיה לגמרי ולהשהותה על אש גלויה סמוך לשקיעה, כיון שאין בזה חשש חיתוי ומסיח דעתו ממנה[16].

באופנים ששייך ההיתר של תבשיל חי (בסירים גדולים כמו בישיבות), יש להקפיד להניח את הסירים סמוך לשקיעה. וכל שלא התחיל בו תהליך ריכוך הבשר והבישול עצמו - הרי הוא בכלל ההיתר של "קדירא חייתא"[17].

האם כיריים של גז שמכסים אותן בטס מתכת ("בלעך") נחשבות ככירה קטומה? והאם הכיסוי הזה מתיר להשהות עליהם את כל סוגי המאכלים מערב שבת? כיצד צריך להניח את הכיסוי?

אש שכיסו אותה בטס מתכת ("בלעך") מוגדרת כ"קטומה". על כן, מותר להניח עליה מערב שבת את כל סוגי התבשילים - ואפילו תבשיל שרק התחיל להתבשל ועדיין לא הגיע לשליש בישולו (שיעור מאכל בן דרוסאי)[18]. הטעם: כיון שפעולת כיסוי האש והמעטת החום (באמצעות הטס) מראה האדם שאינו זקוק לחום גבוה, ולכן אין חשש שיבוא להגביר את הלהבה בשבת - בדיוק כמו ההיתר בקטימת גחלים באפר. אף שיש מן הפוסקים שמחמירים בזה[19], הסכמת רוב האחרונים היא להקל[20].

בכיסוי הלהבה: יש להיזהר לכסות את הלהבה כולה, ולא די בכיסוי חלק ממנה[21]. אולם, אם יש מעט נקבים בטס המתכת הרי הוא נחשב כקטימה, כיון שרוב האש מכוסה ויש בכך כדי המעטת החום והיכר שלא יבוא לחתות. מכל מקום, רשתות או פסי ברזל אינם נחשבים כקטימה, מפני שאינם ממעטים את חום האש ואין בהם היכר[22].

טס אזבסט (או כל כיסוי אחר) שרגילים לבשל עליו גם בימות החול כדי שהתבשיל לא יחרך - אינו נחשב כקטימה. כיוון שכך דרך הבישול בכל יום, אין בהנחתו היכר מיוחד לשבת. כשם שהנמכת האש בלבד אינה מועילה (כיוון שגם בחול רגילים לבשל באש נמוכה), כך אין היכר של קטימה בכיסוי שמיועד לימות החול[23].

נתקעו ללא טס ("בלעך"). האם כיסוי כיריים של גז בנייר אלומיניום (נייר כסף) נחשב כקטימה, ועל ידי כך יהיה מותר להשהות עליהן תבשיל שלא התבשל כל צורכו מערב שבת?

יש לחלק בין עובי הנייר ואופן הנחתו:

נייר כסף דק רגיל: כיסוי האש בנייר כסף דק, שאין חום האש מתמעט מחמתו, אינו נחשב כיסוי כלל. בפרט בכיריים שרגילים לכסותן בנייר זה גם בימות החול כדי לשמור על ניקיונן מפני תבשיל שגולש - אין בהנחתו שום היכר מיוחד לשבת.

נייר אלומיניום עבה או מקופל: אם משתמש בנייר אלומיניום עבה ביותר (כגון נייר תעשייתי), או אם כופל את נייר הכסף כמה פעמים - באופן שניכר שמניחו במיוחד לכבוד שבת כדי למעט את חום האש ולעשות היכר שלא יבוא להגביר את הלהבה - יש להקל בזה להחשיבו כקטום[24].

בעת כיסוי הכיריים לצורך השהיית תבשילים מערב שבת, האם די בכיסוי האש עצמה או שצריך לכסות גם את כפתורי ההפעלה של הגז? ומה הדין אם כיסה את הכפתורים בלבד?

כתבו האחרונים שעיקר דין הקטימה הוא באש עצמה, מפני ששם נעשה ההיכר של המעטת חום האש, ולפיכך לא די בכיסוי הכפתורים בלבד. מאידך, יש מן הפוסקים שכתבו שבכיריים של גז (שבהן אין אפשרות לחתות באש עצמה) די מעיקר הדין בהיכר שנעשה בכפתורים[25]. להלכה ולמעשה הסכמת הפוסקים היא שלא להשהות בלא כיסוי האש עצמה בטס מתכת ("בלעך"), אלא שטוב להחמיר ולכסות גם את הכפתורים כדי למנוע את הגישה אליהם, ויזכר שלא לבוא להגביר את הלהבה[26].

האם קטימת האש וכיסויה בטס מתכת ("בלעך") מערב שבת חייבים להיעשות דווקא על ידי בעל התבשיל, או שמא מועילה קטימה שנעשתה על ידי גוי, קטן או אדם אחר שכיסה את האש ללא ידיעת הבעלים? והאם נדרש שהמכסה ידע את טעם ההלכה?

קטימת האש אינה צריכה להיעשות דווקא על ידי בעל המאכל עצמו, אלא אף אם אמר לגוי או לקטן לקטום את האש עבורו - הרי זה מועיל. כמו כן, אם אדם אחר כיסה עבורו את האש בלא ידיעתו - השהיית התבשיל על גביה מותרת.

כוונת המכסה: הדבר מועיל אף אם המכסה אינו יודע את הנימוק וההטעם ההלכתי של הקטימה (שהוא משום הפחתת חום האש וגילוי דעת שאינו חפץ בחיתוי), ובלבד שיהיה מודע לכך שעצם כיסוי האש מיועד להתיר את שהיית הקדירה בשבת[27].

אולם, אם כיסה את האש מסיבה טכנית בלבד ואינו יודע כלל שכיסוי זה בא להתיר את השהייה - כגון ששם את ה'בלעך' רק כדי להרחיב את שטח החימום ולהניח כמה קדירות על להבה אחת - אין זה נחשב קטימה, והשהייה על גבי אש זו אסורה[28].

כירת גז שאין עליה טס מתכת ("בלעך"), אך הלהבה שלה מכוונת על המצב המקסימלי ביותר ואי אפשר להגביהה עוד - האם מותר להשהות עליה קדירת תבשיל מערב שבת, או שמא דינה ככירה שאינה גרופה וקטומה?

יש מן האחרונים שכתבו שבמקום שאי אפשר להגביה עוד את הלהבה (כגון שכיוון את האש לגובה המקסימלי מבעוד יום), נחשבת הכירה כקטומה, ומותר להשהות עליה תבשיל מכל סוג אף ללא כיסוי נוסף[29]. אולם, הכרעת גדולי הפוסקים היא לאסור בזה, משום שלא חילקו חכמים בגזירתם ואסרו את השהייה בכל מקום שבו האש מגולה. ובנוסף, יש לחוש במצב זה שיבוא להנמיך או לכבות את הגז מחמת חום הלהבה הגבוה, ואף אם נאמר שלא מצינו שגזרו חכמים מחשש כיבוי אלא רק מחשש חיתוי, מכל מקום יש לחוש שמא יקטין תחילה את האש מחמת שהתבשיל מתחיל להישרף, ואחר כך יחזור ויחתה על ידי הגבהת האש מחדש, כפי שמצוי בהכנת תבשילים[30].

אדם שכיסה את כירת הגז בטס מתכת ("בלעך") מערב שבת, ולאחר מכן הוצרך להגביה או להנמיך את הלהבה קודם כניסת השבת - האם שינוי גובה האש מבטל את דין הקטימה? וכיצד ראוי לנהוג לכתחילה?

מעיקר הדין מותר להגביה או להנמיך את גובה האש קודם השבת גם לאחר שכבר נתן את הכיסוי עליה, שכן עדיין קיים ההיכר והיסח הדעת בעצם השארת טס המתכת על גבי האש.

אולם, לכתחילה ראוי להחמיר ולסדר את גובה הלהבה הרצוי קודם הנחת הכיסוי. ואם לאחר שהניח את הכיסוי הוצרך בכל זאת לשנות את מצב האש, טוב שיחזור ויגביה מעט את הכיסוי ויחזירנו שוב על האש לאחר השינוי, כדי שמעשה הקטימה יהיה לאחר קביעת גובה האש. מכל מקום, אם הדליק כמה להבות תחת טס מתכת אחד ורוצה לכבות אחת מהן קודם השבת, מותר הדבר לכתחילה, שכן אין בכיבוי זה משום ביטול הקטימה של הלהבות האחרות שנשארו קיימות ומכוסות[31].

---

13 ונחלקו הפוסקים בעצם היתר זה של קדירה חייתא, שיש אומרים שהיתר זה דווקא בשבר חי שאינו יכול להתבשל לצורך הלילה, וממילא מסיח דעתו מהתבשיל עד למחר, ויש חולקים שאפילו אם נותן סמוך לשקיעה חתיכת ירק חי שאפשר לו להתבשל במהרה, מכל מקום כיון שעשה מעשה המוכיח שמסיח דעתו מקדירה זו שוב אין חשש שיבוא לחתות, ולמעשה כתבו האחרונים להחמיר בזה, אם לא בהצטרף סיבות נוספות. מחלוקת הראשונים הובאה בב"י, והכרעת המשנ"ב סק"ט בשם האחרונים להחמיר בזה, וכ"פ הכה"ח ס"ק יט, ועיין עוד סימן רנד סעיף ח משנ"ב ס"ק מה, ובה"ל שם ד"ה עסיסית ותרמוסין, ועוד בהרחבה הלכה ברורה הלכה ד והלכה כ, ובירור הלכה שם.

14 בה"ל סעיף א ד"ה מסיח דעתו, הגרש"ז אוירבך והגרי"ש אליישיב שבות יצחק ח"ב פי"א אות א.

15 חזו"א סימן לז ס"ק כב ד"ה בבה"ל ד"ה מסיח, הגר"ע קרליץ חוט שני ח"ב פכ"ד סק"ד. ועיין עוד הלכה ברורה הלכה כ ובחלק בירור ההלכה שם ס"ק כב.

16 והטעם בזה משום שלצורך הלילה לא יעזור חיתוי, ולמחר אין צריך חיתוי, אף שהתבשיל מצד עצמו נעשה ראוי על ידי חיתוי לצורך הלילה, ורק ריבוי התבשילים גרם לו שלא יהיה ראוי, שגם זה הוא הכלל קדירה חייתא, כמבואר בחזו"א סימן לו סק"ג, ובחוט שני ח"ב ריש עמוד קי. אולם הקצות השולחן סימן עא ס"ק יא כתב לאסור מטעם שלא חילקו חכמים בזה, וכל מה שבטבעו ראוי על ידי חיתוי לאכילה לצורך הלילה, אסרו חכמים להשהותו, אף שכעת לא יהיה ראוי מחמת ריבוי התבשילים שבו.

17 המשנ"ב בסימן רנג ס"ק יא כתב שאפילו הוחם כבר התבשיל מותר להשהותו, כיון שעצם הבישול לא התבשל כלל, והיינו שאיסור שהייה קיים רק כאשר התחיל המאכל להתרכך קודם שקיעת החמה, אך אם רק הגיע ליד סולדת אף אם נתלבן הבשר, הרי הוא בכלל ההיתר של קדירה חייתא, וכן ביאר האור לציון ח"א סימן כא, ועי"ש שהארוך בראיות על זה, וכן מוכח במשנ"ב שם, ובשעה"צ ס"ק יג, אולם החזו"א סימן לו ס"ק כב כתב שאם התחמם התבשיל לכדי יד סולדת בו קודם שקיעת החמה, הרי שנחשב אלישיב הובא בשבות יצחק פ"ג אות ב.

22 שו"ת זרע אמת ח"ג סימן כו, אור לציון שם עמוד קנו, אך זאת בתנאי שהרוב סגור, אך פסי ברזל עם מסגרת אין זה נחשב קטום, שחום האש אינו מתמעט בכך.

23 כמבואר בבה"ל ד"ה ליתן עליה שכיסוי הכירה אינו חשוב קטימה, הגרש"ז אוירבך הובא במאור השבת ח"ב מכתב לב אות ב, אג"מ ח"א סימן צג, אור לציון שם.

24 שולחן שלמה (סימן רנג ס"ק ה אות ב); שבות יצחק (חלק ב, עמ' צו) ואשרי איש (חלק ב, פרק ב אות י) בשם הגרי"ש אלישיב; אור לציון (חלק ב, פרק יג הלכה א); פני שבת (ביררים סוף סימן ב) בשם הבאר משה; הלכה ברורה (סימן רנג הלכה יב).

25 שו"ת שבט הלוי ח"א סימן צא.

26 שו"ת אגרות משה (או"ח חלק א, סימן צג); שולחן שלמה (סימן רנג ס"ק ה אות ג); חזון עובדיה (שבת, חלק א, עמ' נ); אור לציון (חלק ב, פרק יז הלכה א); הלכה ברורה (סימן רנג הלכה יא ובבירור הלכה ס"ק יב); הגרי"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת חלק א, פרק ה הערה 17). (נימוק נוסף לגבי הסרת הכפתורים: באורחות שבת עמ' תקטז הובא שדעת הגר"ש ואזנר להקל ולהחשיב הסרת כפתורים כעין "טח בטיט", אך במנחת שלמה ח"ב סימן לד אות כא ובדעת הגרי"ש אלישיב [מאור השבת חלק ב, סימן י ס"ק כה] חוששים לזה מפני שבכיריים האש עדיין נראית, ולא דמי לטיט המכסה את הגחלים לגמרי).

27 על פי דברי הגמרא שבת לז ע"א שגחלים שעממו מאליהם הרי זו כקטומה, וכן פסק הרמב"ם פ"ג מהלכות שבת ה"ד, ועיין בב"י שתמה על הטור שהשמיט דין זה, אולם גם השו"ע השמיט דין זה ותמה עליו התוספת שבת ס"ק יז, ועיין בתורת חיים סופר סק"ח שכתב שדין זה תלוי בטעמי ההיתר בגרופה וקטומה, שלטעם היסח הדעת מועיל אך לטעם שעביד היכרא ממילא צריך שיעשה את מעשה הקטימה בידיים, ובחכל לאלפים סק"ה כתב להחמיר מטעם זה, אלא שיש לדחות שעצם הדבר שרואה שנתמעט חום האש מחמת כיסוי הגחלים, ואינו עושה מעשה בידיים להחזיר את האש לקדמותה ולהגדילה, הרי זה גילוי דעת שאינו חפץ בחיתוי, ואין צריך גילוי דעת על ידי עשיית מעשה בידיים, וכן מוכח במשנ"ב סק"ט יד שהביא דין גחלים שעממו וכתב להתיר מטעם זה, עיין עוד שבות יצחק עמוד כב ואשרי איש ח"ב פ"ב אות כב בשם הגרי"ש אלישיב, הגרש"ז אוירבך שולחן שלמה סק"ד אות א, ובס"ק טז אות ב ד"ה גם, הלכה ברורה הלכה יג ובהרחבה בחלק בירור ההלכה שם ס"ק יד.

28 שבות יצחק שם.

29 אור לציון ח"ב פי"ז תשובה ג.

30 אגרות משה ח"ד סימן עד עניני בישול אות כה, אז נדברו ח"ד סימן כו אות א, חוט שני ח"ב סוף עמוד קטו, הלכה ברורה הלכה יד.

31 בגמרא שבת לז ע"ב מבואר שקטמה והובערה אחר כך שרי, כיון שכבר גילה דעתו שלא צריך לגחלים, ועיין תוספות שם ד"ה שמע שכתב בחד תירוצא שלא מהני רק בנתבשל כל צורכו ומצטמק ויפה לו, אבל בלא נתבשל כל צורכו לא מהני, ועיין פני יהושע שם שהביא שהרמב"ם והשו"ע השמיטו דין זה, משום שסוברים להחמיר בקטמה והובערה, אולם האחרונים הביאו דין זה להלכה, מג"א סק"ג, אליה רבה סק"ד, הגר"ז ס"א, משנ"ב ס"ק יד, ועיין עוד פמ"ג א"א סק"ג, והרע"א סק"ג, שעה"צ ס"ק יז. וכתבו האחרונים שמה שמועיל קטמה והובערה היינו דווקא בהובערה מאליה, אך אם עשה מעשה בידיים לחזור ולהבעיר מבטל בכך את הקטימה, וממילא כתבו האחרונים לדון בכיסוי הכיריים, ומשנה אחר כך גובה הלהבות, וכתבו להחמיר בזה לכתחילה, שולחן שלמה ס"ק יח וס"ק כג, שש"כ ח"ג פ"א הערה נד וקפה, הגרי"ש אלישיב אשרי איש פ"ב אות ג, ובשבות יצחק שהיה וחזרה פ"ב אות ב, ועוד בהלכה ברורה הלכה טו ובהערה שם בהרחבה. אולם אם אדם אחר הגדיל את הלהבה, כתב הגרש"ז אוירבך בספר מאור השבת ח"ב סימן י סוף ס"ק כג שאינו צריך להסיר את פח הכיסוי ולהניחו מחדש.

14 בה"ל סעיף א ד"ה מסיח דעתו, הגרש"ז אוירבך והגרי"ש אליישיב שבות יצחק ח"ב פי"א אות א.

15 חזו"א סימן לז ס"ק כב ד"ה בבה"ל ד"ה מסיח, הגר"ע קרליץ חוט שני ח"ב פכ"ד סק"ד. ועיין עוד הלכה ברורה הלכה כ ובחלק בירור ההלכה שם ס"ק כב.

16 והטעם בזה משום שלצורך הלילה לא יעזור חיתוי, ולמחר אין צריך חיתוי, אף שהתבשיל מצד עצמו נעשה ראוי על ידי חיתוי לצורך הלילה, ורק ריבוי התבשילים גרם לו שלא יהיה ראוי, שגם זה הוא הכלל קדירה חייתא, כמבואר בחזו"א סימן לו סק"ג, ובחוט שני ח"ב ריש עמוד קי. אולם הקצות השולחן סימן עא ס"ק יא כתב לאסור מטעם שלא חילקו חכמים בזה, וכל מה שבטבעו ראוי על ידי חיתוי לאכילה לצורך הלילה, אסרו חכמים להשהותו, אף שכעת לא יהיה ראוי מחמת ריבוי התבשילים שבו.

17 המשנ"ב בסימן רנג ס"ק יא כתב שאפילו הוחם כבר התבשיל מותר להשהותו, כיון שעצם הבישול לא התבשל כלל, והיינו שאיסור שהייה קיים רק כאשר התחיל המאכל להתרכך קודם שקיעת החמה, אך אם רק הגיע ליד סולדת אף אם נתלבן הבשר, הרי הוא בכלל ההיתר של קדירה חייתא, וכן ביאר האור לציון ח"א סימן כא, ועי"ש שהארוך בראיות על זה, וכן מוכח במשנ"ב שם, ובשעה"צ ס"ק יג, אולם החזו"א סימן לו ס"ק כב כתב שאם התחמם התבשיל לכדי יד סולדת בו קודם שקיעת החמה, הרי שנחשב